

**შურნალი „ჩვენებური“ და მისი ორი თუჩქეთში
ქართული კულტურის პოპულარიზაციაში**

თანამედროვე მსოფლიო წარმოდგენელია საინფორმაციო-პროპაგანდისტული საქმიანობის გარეშე. ყოველი თავმოყვარე ქვეყანა და ერი ცდილობს დანარჩენ სამყაროს გააცნოს განვითარების მის მიერ განვლილი გზა, როგორც კულტურის მონაპოვარიცა და მაჩვენებელიც. ამისათვის იქმნება თანამშრომლობის პროგრამები განათლების, მეცნიერების, ხელოვნების, სპორტის სფეროში, რადიო და სატელევიზიო გადაცემები, გამოიცემა სხვადასხვა ჟურნალ-გაზეთი შინ და ქვეყნის ფარგლებს გარეთ. ეროვნული კულტურის გავრცელებაში თავიანთი საპატიო წვლილი შეაქვთ სამშობლოდან სხვადასხვა მიზეზით წასულ ემიგრანტებს. ამ კუთხით გამოინაკლისი არც საქართველოა. სამეცნიერო სამყაროს კარგად ახსოვს ჟურნალი „ბედი ქართლისა“, რომელიც პარიზში გამოდიოდა ჯერ კიდევ XX ს. 20-იან წლებში ემიგრირებული ნინო ქურციკაშვილი-სალიასა და კალისტრატე სალიას ძალისხმევითა და თაოსნობით. მან უდიდესი სამსახური გაუწია ქართველოლოგიასა და კავკასიოლოგიას, როგორც მეცნიერების დარგებს. „ბედი ქართლისა“ ევროპისა და ამერიკის აკადემიურ წრეებს სიღრმისეულად აცნობდა თვითმყოფად რეგიონს, ხალხს, რომელიც იმხანად „რკინის ფარდით“ გამოყოფილი საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში შედიოდა.

ასევე განუზომლად დიდი დამსახურება აქვს საზღვარგარეთ, კერძოდ, თურქეთში ქართული კულტურის პოპულარიზაციაში ჟურნალს „ჩვენებური“ – „Çveneburi“, რომელსაც ქართველი მუჰაჯირების შთამომავლები გამოსცემდნენ XX ს. დასასრულსა და XXI ს. დამდეგს. „ჩვენებურის“ პირველი თაობის გამომცემლები (ა. ოსკანი, შ. აქინი და სხვები), რომელთათვის ცნობილი იყო, რომ საფრანგეთში ინტელექტუალური ქართული ემიგრაცია არსებობდა, პირადი თუ საზოგადო ინტერესებიდან გამომდინარე, გაეცნენ მის საქმიანობას. ამგვარ მაგალითთან ერთად ისტორიული ფესვების

განცდა, ოჯახსა და სანათესაოში გაგონილი „ნენეს ენა“, სხვადასხვა შელოცვა თუ ლექსი, გადმოცემა, ზღაპარი, ცეკვა-სიმღერა თუ ქართული კულინარია იყო ის ბუნებრივი მიზეზი, რომელმაც „დედო მემღეჭეთის“ შეცნობის, მისი ენის შესწავლის, სხვებისათვის საუკეთესო კუთხით გაცნობის, ამ ცოდნის საყოველთაოდ გაგრეცვლების სურვილი და საქმე წარმოშვა.

მართალია, თურქეთის რესპუბლიკის კონსტიტუციის სამოცდამეექვსე მუხლის თანახმად, „თურქია ის, ვინც თურქეთის სახელმწიფოსთან მოქალაქეობის პრინციპით არის დაკავშირებული“ და ამის დავიწყება სასიკეთოს მომტანი არაეისთვისაა, მაგრამ წინაპრის გახსენების, მისი მოღვაწეობისადმი პატივის მიგების უფლების ჩამორთმევა და აკრძალვა ცივილიზებული, დემოკრატიული უფლებების მაღიარებელ საზოგადოებას ღირსებას არ მატებს.

წინამდებარე სტატიაში შევეცადეთ შეგვესწავლა ჟურნალ „ჩვენებურის“ მიერ განვლილი არცთუ იოლი გზა, მისი როლი ქართული მეცნიერებისა და კულტურის პოპულარიზაციაში თურქეთში.

ჟურნალ „ჩვენებურის“ აწ უკვე ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად ქცეული პირველი ნომერი შევცნაში, ქ. სტოკჰოლმში, 1977 წ. გამოვიდა. ის ქართული კულტურის ცენტრის ბეჭდვითი ორგანო იყო და კავკასიოლოგიურ ჟურნალად იწოდებოდა, რასაც მოწმობს ჟურნალის სატიტულო გვერდიც. მას გამოსცემდა პროფესიონალი ჟურნალისტი შანვერ აქინი, იგივე შალვა თევზაძე, შევცნაში მოღვაწე ქართული წარმოშობის მოქალაქე, პასუხისმგებელი რედაქტორი კი თურქეთის ქართული სათვისტომოს ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი აჰმედ ოზკანი (მელაშვილი) იყო. სტოკჰოლმში გამოვიდა პირველი, გაერთიანებული მეორე და მესამე ნომრები, მეოთხე და მესუთე დაიბეჭდა 1978 წელს, ხოლო ასევე გაერთიანებული მეექვსე და მეშვიდე ნომრები უკვე სტამბოლში გამოსცა 1979 წელს აჰმედ მელაშვილმა, რომელიც იმდროისათვის უკვე ჟურნალის მფლობელიც გახდა. შევცნაში გამოსული ნომრები თურქულენოვანია, ისევე როგორც თურქეთში დაბეჭდილი. მხოლოდ სტოკჰოლმის გამომცემებს აქვთ სამენოვანი – თურქულ-ქართულ-შვედური – წარწერა გარეკანზე, მათი სარჩევიც სამენოვანია: თურქულ-შვედურ-ინგლისური. მოცულობა 70 გვერდია.

საგულისხმოა, რომ პირველ შვიდ ნომერს „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციიდან“ ის მუხლი ერთვის, რომელშიც საუბარია აზრის გამოხატვის თავისუფლებაზე. რედკოლეგიის წევრების პოზიცია გასაგებია: ისინი სახელმწიფოსაგან თავს იზღვევენ.

ამ შავ-თეთრ ფოტოსურათებიანი, მოკრძალებული გამოცემის შექმნა-გავრცელება XX ს. 70–80-იან წლებში, თურქეთში არცთუ უხიფათო იყო (შეეციაში – შედარებით ნაკლებად). გასული საუკუნის 60–80-იანი წლები თურქეთში უმწვავესი პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისის ხანაა: 1960 წ. 27 მაისის, 1971 წ. 12 მარტის, 1980 წ. 12 სექტემბრის (ე. ი. სამ) სამხედრო გადატრიალებას მოჰყვა სამოქალაქო მთავრობის დამხობა, რეპრესიები და დიდი სოციალური დაძაბულობა (სვანიძე, 2005:178;197;209). აღნიშნულ პერიოდში, რომელიც ისტორიაში დარჩა „ცივი ომის ეპოქის“ სახელწოდებით, საბჭოთა კავშირთან თურქეთის რესპუბლიკას, როგორც „ნატოს“ წევრ ქვეყანას, არაკეთილმეზობლური ურთიერთობა ჰქონდა. ამდენად, აჰმედ ოზკანისა და მისი თანამოაზრეების საზოგადოებრივი საქმიანობა – კავკასიურ და ქართულ დიასპორებთან აქტიური თანამშრომლობა (და ეს მაშინ, როცა მთელი კავკასია და საქართველო საბჭოთა რუსეთის ნაწილია), ფაიკ ერთანთან (ხინკილაძესთან) ერთად საქართველოზე წიგნის გამოცემა, ჟურნალ „ჩვენებურის“ მთავარი რედაქტორობა, ინეგოლის სოფ. ჰაირიეში ქართული ცეკვის ანსამბლის შექმნა, ინეგოლის კავკასიური კულტურის ცენტრის შექმნა, ჩერქეზებსა და აფხაზებს შორის არსებული განხეთქილების მკაცრი კრიტიკა – სახელმწიფოს ძალოვანი და იდეოლოგიური სტრუქტურების მიერ გაგებულ იქნა საბჭოთა კავშირის სასარგებლო მუშაობად და სამშობლოს – თურქეთის – დაღატად. 1980 წ. 5 ივლისს აჰმედ ოზკან-მელაშვილი მოკლეს. ამით ფაქტობრივად, სხვებიც დააშინეს. „აჰმედ ოზკანის მკვლელობამ არა მხოლოდ თურქეთის ქართველობა შეძრა. სტამბოლში გამომავალი აფხაზების გაზეთი „ნართების ხმა“ იმ დღეებში წერდა: „გლოვის დრო არა გვაქვს, ასეთი ადამიანების შემდეგ არ ტირიან, მათგან მხოლოდ მაგალითს იღებენ“ (ჩლაიძე, 2005:444).

ჟურნალი „ჩვენებური“, როგორც აღვნიშნეთ, თურქულ ენაზე გამოდიოდა და გამიზნული იყო როგორც ქართული წარმოშობის, ისე სხვა ეროვნების თურქულენოვანი მკითხვე-

ლისათვის. იგი იმთავითვე გაემიჯნა პოლიტიკას და, ძირითადად, ფოკუსირებული იყო ეთნოგრაფიაზე, ისტორიაზე, ლიტერატურაზე, ფოლკლორზე, ხელოვნების სხვადასხვა დარგსა და სპორტზე.

ჟურნალის პირველივე ნომრები ცხადყოფს, როგორ ცდილობენ რედკოლეგიის მესვეურები საქართველოსა და კავკასიის ისტორიის ძირითადი მომენტების, ქართული ყოფის, ზეპირსიტყვიერების ნიმუშების, ქართული კინემატოგრაფიის, მუსიკის, ხალხური ცეკვის თავისთავადობისა და სილამაზის წარმოჩენას, ამისათვის მიმართავენ დასავლეთევროპულ, ამერიკულ მეცნიერთა, მწერალთა, ჟურნალისტთა გამოკვლევებსა და ჩანაწერებს. ამის დასტურია მაგალითად, დევიდ ლანგის, ჯონ სტეინბეკის, ჟურნალისტ მარვინ კალბის, ცნობილი პოეტისა და მწერლის ნეჯათი ჯუმალის – საქართველოში მოგზაურობის შთაბეჭდილებათა ჩანაწერების და მისთ. გამოქვეყნება.

ასევე იყენებენ ქართველ ლიტერატორთა, ხელოვნებათმცოდნეთა, ფოლკლორისტთა, ისტორიკოსთა ნაშრომებს. „ჩვენებურის“ პირველ შვიდ ნომერში დაიბეჭდა „ვეფხისტყაოსნის“ რამდენიმე თავის თურქული თარგმანი. აჰმედ ოზკან-მელაშვილისეული ამ თარგმანის აგ-კარგზე მსჯელობა ჩვენი მიზანი არ არის, ამიტომ მხოლოდ იმის აღნიშვნას დავეჯერდებით, რომ ა. ოზკანმა გაბედა ამ ურთულეს ტექსტს მარტო შეჭიდებოდა და, რაც მთავარია, თურქულენოვანი მკითხველისათვის ტექსტი ხელმისაწვდომი გაეხადა.

მრავალმხრივი ინტერესების მქონე ა. ოზკან-მელაშვილის ტრაგიკულმა დაღუპვამ „ჩვენებურზე“ გამანადგურებლად იმოქმედა. ჟურნალის გამოცემა შეწყდა, ბეჭდვა მხოლოდ 13 წლის შემდეგ, 1993 წ. გახდა შესაძლებელი. ამიერიდან ჟურნალს ორი ნომერი აქვს: პირველი, როგორც განახლებული გამოცემის ნომერი, მეორე კი, ფრჩხილებში, ძველი, შანგერ აქინისა და აჰმედ ოზკანისეული გამოცემისა. ახალმა რედკოლეგიამ ამგვარად გამოხატა თავისი პატივისცემა და ერთგულება წინამორბედთა დამსახურების მიმართ. განახლებული ჟურნალი 90-იან წლებში ხან ორ თვეში ერთხელ, ხან – კვარტალურად გამოდიოდა. სამწუხაროდ, 2007 წლისათვის მისი გამოცემა ისევ შეწყდა. მიზეზად უსახსრობა დასახელდა. 2007–2009 წლებში „ჩვენებურის“ ნიშის დაკავებას შეეცადა თურქულ-ქართული ორენოვანი, ილუსტრირებული, ფერადი,

მაღალ პოლიგრაფიულ დონეზე შესრულებული ჟურნალი „ფიროსმანი“ (მფლობელი: ქართული წარმოშობის თურქეთის მოქალაქე შენოლ თაბანი, მთავარი რედაქტორი: ფაჰრედინ ჩილოღლუ; რედაქციის მფლობელი და თურქი ჟურნალისტები, აღმოსავლეთმცოდნეები, ლიტერატორები, ხელოვნებათმცოდნეები, ეთნოგრაფები, ისტორიკოსები). სამწუხაროდ, ეს გამოცემა არადღერძეული აღმოჩნდა. მიზეზი ისევ მწირი ფინანსები, ცუდი რეალიზაცია და ეკონომიკური კრიზისი გახდა.

90-იანი და 2000-იანი წლების „ჩვენებური“, უწინდელთან შედარებით, უფრო თავისუფლად მუშაობდა, რადგან თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები სსრკ დაშლის შემდეგ თვისებრივად შეიცვალა. ჟურნალის მფლობელი და აღმასრულებელი დირექტორი გახდა შევქეთ შირინი, შემდეგ „ენერჯიული ლირიკოსი“ ოსმან მერჯანი (ოთარ იმედაშვილი). რედაქციის მუშაობაში აქტიურად ჩაებნენ იმჟამად სრულიად ახალგაზრდა ჟურნალისტი ფაჰრედინ ჩილოღლუ (ბექა ჭილაშვილი), ექიმი და მთარგმნელი ჰასან ჩელიქი, სიკვდილს სასწაულებრივად გადარჩენილი იბერია ოზკან-მელაშვილი, აჰმედ ოზკან-მელაშვილის ვაჟი, ჰაირი ჰაირიოღლუ (გ. მაღაყმაძე), მუსტაფა იაკუთი, ისმაილ იაზიჯი და სხვანი. ჟურნალის რედაქციასთან სრულიად უანგაროდ თანამშრომლობდნენ ქართველი მეცნიერები, მწერლები, პოეტები. შეიძლება ითქვას, 70-იან წლებში ორპოლუსიანი ეპოქის იდეოლოგიური თავისებურებების მიუხედავად – ისინი ხომ რუსული და თურქული ცენზურის გამადიდებელი შუშის ქვეშ მუშაობდნენ – მათ მეტად ღირებული, მეცნიერულად დასაბუთებული ინტელექტუალური პროდუქტი შექმნეს.

ჟურნალში ფუნქციონირებდა შემდეგი რუბრიკები: რედაქტორის სვეტი, თვალსაზრისი (საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკური და ეკონომიკური პროცესების მიმოხილვა), ინტერვიუ (რომელიმე ქართველ მეცნიერთან, საზოგადო მოღვაწესთან ან მაღალ სახელმწიფო მოხელესთან), ისტორია (საქართველოს, საქართველო-ოსმალეთის, საქართველო-თურქეთის ურთიერთობები, ქართული ხელოვნების ისტორია), კულტურული ცხოვრების ქრონიკა („თურქეთელი“ ქართველები საქართველოში ან პირიქით, ქართველები თურქეთში), ლიტერატურა და ხელოვნება (ქართველ და არაქართველ მკვლევართა შეხედულებები ქართულ ლიტერატურაზე, ქართული

ლიტერატურის ნიმუშები და მათი თურქული თარგმანები სხვადასხვა ავტორის მიერ შესრულებული), ეთნოგრაფია და ფოლკლორი, ქართული ენის გაკვეთილები, თურქული პრესის დაიჯესტი (საქართველოს, საქართველო-თურქეთის ურთიერთობაზე ინფორმაცია), ზოგჯერ საბავშვო გვერდი (ქართული საბავშვო ლიტერატურის ნიმუშები თურქული თარგმანებით).

რედაქციის წევრთა თავდადებული შრომის ნაყოფს სტატიის მოცულობის შეზღუდულობის გამო გამოწვევილიყო ვერ განვიხილავთ. ერთი კი თამამად შეგვიძლია აღვნიშნოთ, 90-იანი და 2000-იანი წლების განახლებული „ჩვენებურის“ მეშვეობით შეგვიძლია აღვადგინოთ ჩვენი უახლოესი წარსულის ბობოქარი ეპიზოდები და საქართველო-თურქეთის ოცწლიანი ურთიერთობების განვითარების დინამიკა (როგორც ცნობილია, თურქეთი ერთ-ერთი პირველი სახელმწიფო იყო, რომელმაც ცნო საქართველოს დამოუკიდებლობა – 16.12.1991 და შემდეგ მასთან დიპლომატიური ურთიერთობა დაამყარა – 15.02.1992 (სვანიძე, 2005: 273–274).

გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან ყველაზე მტკივნეული მოვლენა ქართული საზოგადოებისათვის აფხაზეთის საკითხია. ამ პრობლემამ სათანადო ასახვა ჰპოვა ჟურნალის ფურცლებზე. ერთ-ერთი სტატიის ავტორი ფაჰრედინ ჩილოღლუა (1997 წელს იგი, სამწუხაროდ, „ჩვენებურის“ რედაქციიდან წავიდა. დააარსა დამოუკიდებელი, მეტად საინტერესო ჟურნალი „მამული“, მაგრამ მხოლოდ ოთხი ნომრის გამოცემადა შეძლო. „მამულშიც“ აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს საკითხებს საყურადღებო სტატიები მიუძღვნა).

1993 წ. №1 (8) ნომერში ფ. ჩილოღლუ თავის სტატიაში „აფხაზეთის პრობლემა“ აღნიშნავს: „ძნელია, მაგრამ უნდა შევეცადოთ გავუგოთ თურქულ პრესას ამ საკითხის გაშუქებისას. ჟურნალისტები სოჭის გავლით გუდაუთაში ჩავიდნენ და მედლის მხოლოდ ერთი მხარე დაინახეს.

არც თბილისის ხელისუფლების, არც რეგიონში მცხოვრები ხალხების (აფხაზების, ქართველების, სომხების, რუსების) შეხედულებები გაითვალისწინეს. ამაში თურქეთის აფხაზების გავლენა, როგორც ჩანს, განმსაზღვრელი იყო“ [Çveneburi, 1993, №1 (8): 28]. ავტორს არ ავიწყდება იმის დაფიქსირებაც, რომ „XIX ს. რუსეთ-ოსმალეთის ომის დროს რუსებმა ჩრდილო კავკასიის ხალხები თავიანთი საცხოვრებელი ადგილებიდან აყარეს და შავ ზღვასთან მათი გასვლა

ადკეთეს“. ჩილოდლუს აზრით, საქართველოს საზღვრის მრავალგზის ხელყოფა კონფედერატების მიერ „გახდა ის წვეთი, რომელმაც მოთმინების ფიალა აუვსო თბილისს და იძულებული გახდა სოსუმში ჯარი შეეყვანა“ [ibid]. ავტორი იმედოვნებს, რომ „ახალი მსოფლიო წესრიგის ყველაზე ხშირად გამოსაყენებელი სიტყვა „მშვიდობა“, „მეგობრობა“ და „თანამშრომლობა“ გახდება და ყველაფრის მიუხედავად ქართველი და აფხაზი ხალხები არსებულ პრობლემებს დაძლევენ“ (Cveneburi, 1993, №1 (8): 28–29).

ქართველთა და აფხაზთა ძმობაზე საუბრობს თავის ინტერვიუში აჰმედ ჯეილანთან გიორგი ჯანჯღავა, იმხანად ტრაპიზონში საქართველოს გენკონსული (Cveneburi, 2000, №35: 9–10).

ჟურნალმა „ჩვენებურმა“ სამართლიანი კრიტიკული პოზიციის გამოხატა რამდენიმე თურქულ პუბლიკაციასთან დაკავშირებით, სადაც მათი ავტორები უმეცრებით, თუ შეგნებულად ან კიდევ რაღაც მიზეზების გამო საქართველოს ისტორიის ზოგიერთი მონაკვეთის გაყალბებას შეეცადნენ. ასე მაგ.: სტატიის „დემოგოგიის სპეციალისტები“ რედკოლეგიის წევრი ჰაირი ჰაირიოღლუ (ვ. მაღაყმაძე) პუნქტუადა განიხილავს ჟურნალ „ქართველში“ დაბეჭდილ „გამოკვლევას“, სადაც მისი ავტორი, ვინმე მ. ბაჰჩეჯი ქართველებს (გურჯებს) და მეგრელებს განიხილავს, როგორც შუა აზიიდან ემიგრირებულ და ართვინის შემოგარენში დასახლებულ თურქულ ტომს; ბაგრატიონთა დინასტია, მისი აზრით, ძველი ოღუზური წარმომავლობისა ყოფილა, 575 წლიდან ჩორუხის გვარიდან წარმოშობილა და ზემო არასის მხარეში გაბატონებულა; ქართული ენა სომხურის უხეში ვარიანტია და მისთ. ბ-ნი ჰაირიოღლუ (მაღაყმაძე) ამ „მარგალიტების“ ავტორს მოუწოდებს კეთილსინდისიერებისაკენ და ქართულ-თურქული კეთილმეზობლური ურთიერთობების დაცვისაკენ (Cveneburi, 1993, №1 (8): 29–33).

„რკინის ფარდის“ ჩამოვარდნის შემდეგ ორ ქვეყანას შორის მიმოსვლა პრობლემური აღარ იყო, 1992 წ. ივლისში საქართველოში ჩამოვიდა თურქეთის მთავრობის ოფიციალური დელეგაცია პრემიერ-მინისტრ ს. დემირელის მეთაურობით. ამ ვიზიტის შედეგი იყო ჩარჩო ხელშეკრულება „საქართველოსა და თურქეთის რესპუბლიკებს შორის მეგობრობის, თანამშრომ-

ღობისა და კეთილმეზობლური ურთიერთობის შესახებ“. მას მოჰყვა ხელშეკრულებების წყება: „განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ“; „სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ“; „ინვესტიციების წახალისებისა და დაცვის შესახებ“; „საპაერო მიმოსვლის“; „საერთაშორისო სატრანსპორტო მიმოსვლის შესახებ“; „საზღვაო შეთანხმებები და სხვა. პრიორიტეტული მიმართულებები გახდა სოფლის მეურნეობის, მსუბუქი მრეწველობის, ტრანსპორტირების, სამშენებლო მასალების, ტურიზმის სფეროები. ხსენებული ხელშეკრულებების ამოქმედების შედეგად ქართული, თურქული და არათურქული წარმოშობის თურქეთის რესპუბლიკის მოქალაქეები ეცნობიან ჩვენს ქვეყანას. ზოგიერთი მათგანის მოგზაურობის შთაბეჭდილებები ხედება უწონა „ჩვენებურის“ ფურცლებზე. ასეთია მაგალითად, პროფ. თურქქაია ათაოვის პუბლიკაცია "Tbilisi'ye kısa uzanma" – „მოკლე ხელის გაწვდენა თბილისს“ (Çveneburi, 1993, №26: 3–8). იგი იხსენებს თავის პირველ სტუმრობას თბილისში, სადაც მოსკოვიდან ჩამოვიდა და ადარებს უკვე 1997 წ. ნანახსა და განცდილს. პროფ. ათაოვი პრემიერ-მინისტრ ს. დემირელის დელეგაციის შემადგენლობაში იყო და უმაღლესი დონის შეხვედრაში მონაწილეობდა. მისი ლაკონიური, საქმიანი და თბილი წერილი თურქულენოვან მკითხველს აცნობს არა მხოლოდ ერთი კონკრეტული ადამიანის მოგზაურობის შთაბეჭდილებასა და ნანახის მოკლე და ზუსტ ანალიზს, არამედ ქვეყნის ისტორიის შემეცნებითი ხასიათის მიმოხილვას. ამავე სულისკვეთებითაა დაწერილი რუია ოხქაქანის "Tiflis'ten Sarp'a garip bir yolculuk" – „არაჩვეულებრივი მგზავრობა თბილისიდან სარფში“ [Çveneburi, 1994, №11–12: 17–22], დემირთაშ ჯეიჰუნის "Bence dünyanın damı Kafkasya" – „ვგონებ, კავკასია სამყაროს სახურავია“ (Çveneburi, 1998, №28: 3–5) და სხვა.

„ჩვენებური“ მეტად საინტერესო მასალას აწვდის მკითხველს ეთნოგრაფია-ფოლკლორის რუბრიკაში. ასე მაგ.: ქენან იაშარი (ურბენიძე) თავის სტატიაში „შავშეთ-იმერხევში მცხოვრები ქართველების ერთი წელი“ (Çveneburi, 2006, №58–59: 17–18) აღწერს შავშელ-იმერხეველთა შრომასა და გართობას. ავტორის თქმით, „ართვინის ილიდან გამოსული განათლებული ხალხი საყოველთაოდ ცნობილია, იქნება ეს ხელ-

მდგანელი, ექიმი, ექთანი, ინჟინერი თუ სახელმწიფო მოხელე. ამ ადამიანებს ყველგან შეხედებით, ხოფაში, ჩაის პლანტაციაში, ბორჩხაში, სკასთან მდგომს ნიღბით, იუსუფელიში ზეთისხილის ხის ძირში მოფუსფუსეს. იმერხეველთა საქმიანი მღელვარება არასოდეს მთავრდება. ივნისში ელოდებიან ნათესავ-ახლობლებს. ბალახი წვლამდე წვდებათ. აპრილში დათესილ ყანებში სიმინდი უკვე გასათოხნია, ანუ „ჩალობის“ – („მკისა“) და „ფხეკის“ (ყანის გათოხნის) დროა. ბარის ტარი უნდა შეაკეთონ, ცელი გალესონ. ცელის „კოდვის“ შემდეგ მდელიზე იწყება „ხელის გამოღება“. მზის ამოწვერამდე საქმის მნიშვნელოვანი ნაწილი სრულდება. ბალახს კაცები მკიან, იშვიათად – ქალები. ბალახს იქვე ტოვებენ, რათა გამოშრეს. რამდენიმე დღის შემდეგ გადმოატრიალებენ. ამას ძირითადად ქალები აკეთებენ. შემდეგ გამხმარ ბალახს მოაგროვებენ და „ჰორომი“ რომ ეწოდება იმერხევეში, შეკვრად აქცევენ. იმ სოფლებში, რომლებსაც სწორი და გაშლილი მდებარეობა აქვთ, „ჰორომი“ არ კეთდება, რადგან ამ ადგილებში ბალახი გროვებად გადააქვთ. გადააქვს საქონელს. ვიწრო ფართობებზე კი ზურგზე მოკიდებული მიაქვთ. როგორ? სქელი თოკი გაიფინება "U"-ს ფორმით, მასზე მწკრივდება „ჰორომები“, მერე შეიკვრება და ტვირთიც გადასატანად მზადაა. თუ ამ საქმეს ხალხმრავალი ჯგუფები აკეთებენ, მხიარულებით დასრულდება, თუ მარტო აკეთებ – აუტანელია. მკა/თიბვა საერთო მხიარულებაა. გარმონის თანხლებით იალაღიდან თამაშით მიდიან მოსაცვლად. შუადღემდე მუშაობენ, შუადღეს ახალ მაწონს, ჭადს, გამდნარ ფშეინილას შეექცევიან. ამ დროს ბავშვები ტყეში აგროვებენ „ჯოლი“-ს („მთის მარწყვი“), „თიყურძენა“-ს და ფიჭვის კეფს. საღამოს ბრუნდებიან იალაღში. ვახშმობის შემდეგ მოედანზე ანთებენ კოცონს, მხიარულობენ და „ბერობანას“ თამაშობენ. მოქმედი პირებია ქალებად გადაცემული ვაჟები, ნახშირით შეღებილი სახით, ხელში ჯოხებით – ესენი „ტურები“ არიან. ბერი დედოფლის ქმარია. დედოფალი შესმული ჰყავთ ვირზე. მას იცავენ ტურები და „ოჭირავა“-სთან მიდიან. დედოფალს იტოვებენ, რასაც მოჰყვება დიდი ორომტრიალი. ვინც დედოფალს დააბრუნებს, ასაჩუქრებენ“ (Cveneburi, 2006, №58–59: 18). ქენან იაშარის (ურბენიძის) მოხმობილ მასალაში სამეურნეო ტერმინოლოგია და ხალხური დღესასწაული „ბერობანა“ იქცევა ყურადღებას. „ბერობანა“ აშკარად აღმოსავლეთ საქართვე-

ლოში გავრცელებული „ბერიკაობის“ ანალოგია. სამწუხაროდ, ავტორის აღწერიდან არ ჩანს „ბერიკაობის“ ცნობილი ნიღბები, კონკილა, გარმონის გარდა, სხვა რაიმე მუსიკალური ინსტრუმენტები მონაწილეებს ჰქონდათ თუ არა.

სათანადო სამეცნიერო ლიტერატურაში (მაგ.: ნ. ბრეგაძე, საქართველო – მიწათმოქმედების დამოუკიდებელი კერა, თბილისი, 2004; ჯ. რუხაძე, ქართული ხალხური დღესასწაული, თბილისი, 1966 და სხვ.) „ბერიკაობის“, როგორც საგაზაფხულო აგრარული დღესასწაულის დეტალები აღწერილია. უდავოდ საინტერესო იქნებოდა შავშეთ-იმერხევის ვარიანტთან აღმოსავლეთ ქართულის შედარება. მაგრამ ეს უკვე სხვა სტატიის თემაა.

ეთნოგრაფიული მასალის ჩინებული ნიმუშებია ასევე, მაგალითად, ჯელიდ შაჰინის (გუნდარიძის) „მაჭახელაში დაქორწინება“; ოზლემ აკალთუნის (კურდიკიძის) „იმერხევის ქართველებში ქორწილი“ (Çveneburi, 2000, №36, 31–32) და სხვა მრავალი.

არ შეგვიძლია გვერდი ავუაროთ ისეთ საინტერესო საკითხს, როგორცაა ისტორიული საქართველოს – ტაო-კლარჯეთის – ხუროთმოძღვრება. 90-იანი წლების მიწურულს „ჩვენებურის“ ფურცლებზე ჩნდება 3 პროფესიული, გამართული ანგარიში თურქეთში ჩვენი ძეგლების დიდი მოჭირნახულის, ხელოვნებათმცოდნისა და არქიტექტორის ქალბატონ მინე კადროღლუსა და მისი მოსწავლეებისა. მოგვიანებით, ქნი მინე თავის ერთგულ შეგირდს, ქნ ფაჰრიე ბაირამს დამოუკიდებლად შემდგომი კვლევის წარმართვას ავალებს. ბატონი ერგუნ ათაბაის – გურამ ქოქოლაძის შემწეობით ქნი ფაჰრიე ბეჭდავს პოლიგრაფიულად შესანიშნავად შესრულებულ საინტერესო გამოკვლევას თურქულ ენაზე „შუა საუკუნეების ქართული არქიტექტურა“, რომელშიც საკუთარ მასალასთან ერთად მისი მასწავლებლის მონაცემებიც გამოიყენა (Çveneburi, 1999, №31: 25).

ჟურნალი „ჩვენებური“ თურქულენოვან მკითხველს თანმიმდევრულად აცნობს ქართულ მწერლობასა და პოეზიას. ამის დასტურია ფ. ჩილოღლუს სტატია „ქართული ლიტერატურის მიმოხილვა“ (Çveneburi, 1993, №1 (8)), წერილები ვაჟა-ფშაველას (Çveneburi, 1998, №30), ილიას, აკაკი წერეთლის, ნოდარ დუმბაძის, გალაკტიონ ტაბიძისა და სხვათა შესახებ მთელ

რიგ ნომრებში. გალაკტიონის, თამაზ ჭილაძის ჰასან ჩელიქისეული თარგმანები (Çveneburi, 1998, №30), ალი ალთუნის გალაკტიონის ლექსების თარგმანები (Çveneburi, 1998, №28) ქართულ-თურქული პარალელური ტექსტებით. ფ. ჩილოღლუს სტატია ნიკო ნიკოლაძეზე (Çveneburi, 1994, №11–12, 11), მ. ლებანიძისა – ქართულ პოეზიაზე (Çveneburi, 2000, №36). გ. ტაბიძესა და პ. იაშვილზე (Çveneburi, 2004, №51) ქემან ოზუდოღრუს სტატია.

ქართული ენის შესწავლის მსურველები ამ ჟურნალში საჭირო მასალას იპოვიან. „ჩვენებური“ საგანგებოდ უთმობს თავის ფურცლებს ქართული ენის გაკვეთილებს. ფ. ჩილოღლურამდენიმე ნომერში მასალას, ენის სწავლების მეთოდის თვალსაზრისით, მართებულად ალაგებს. მანვე გამოსცა თურქულ ენაზე ი. გოგებაშვილის მიხედვით „დედა ენა“, რომლითაც ჩვენ თურქეთიდან ჩამოსულ სტუდენტებს ქართულს ვასწავლით.

ქართული ცეკვის შესწავლის მსურველები ცეკვების სქემებს იპოვიან, სიმღერის შესწავლის მოსურნენი ნოტებს – მაგ.: სულიკო (Çveneburi, 1993, №1 (8): 25). ქართული სამზარეულოთი დაინტერესებულები – ჩვენებური კერძების რეცეპტებს.

„ჩვენებური“ ქართველი მკითხველისათვის უადრესად საჭირო და საინტერესო მასალას ბეჭდავს თურქეთში მცხოვრები ქართველების ზეპირსიტყვიერების ნიმუშების სახით. ასე, მაგალითად, შაირებს (Çveneburi, 1998, №27) – „ოდელია ლაღებით, / ჩამწკრივულან ქაღებით / ერთი შეხედვით მიხვდები / რუმელს შევებრაღებით“. „წიფლი ფოთლი ნუსხას დაეწერ / დამწიფული მოცვითა / გოგოვ, ერთი მაკოცნიე / გეგდარ, წავალ ლოცვითა“. „თურქეთელი ჩვენებურების“ ლეგენდებს, თქმულებებს, ზღაპრებს, ანდაზებს, გამოცანებს, ქართულ სოფლებში გავრცელებულ შელოცვებს წარმატებით სწავლობდა ჩვენგან უდროოდ წასული ჩინებული თურქოლოგი და პიროვნება, ქ-ნი ლელა დადიანი, რომლის საინტერესო სტატიის თურქული თარგმანი „ჩვენებურის“ ფურცლებზე დაიბეჭდა 1999 წ. №34-ში. სამწუხაროდ, მას ამ დიდი სამუშაოს დასრულება არ დასცალდა.

ჟურნალ „ჩვენებურზე“ კიდევ ბევრის თქმა შეიძლება. ამ ჯერზე აღნიშნულით შემოვიფარგლებით. გამოცემამ 14 წელი

გაძლო. ჟურნალმა ობიექტურად გააშუქა საქართველოში ამ 14-წლიან რთულ მონაკვეთში მიმდინარე მოვლენები და სათანადო ფორმით მიაწოდა თურქულენოვან მკითხველს. ამით იგი ცდილობდა (სხვა თურქულ გამოცემებთან ერთად, როგორცაა მაგალითად, სამთავრობო გამოცემები „ხიდი“, „მეგობრობა“) სათანადო დადებითი განწყობილება შეექმნა თურქულ საზოგადოებაში საქართველოს მიმართ. ვფიქრობთ, რომ რედკოლეგიის აწონილმა, ზომიერმა პოლიტიკამ თურქეთში სათანადო შედეგი გამოიღო. ქართველი მკითხველისათვის კი ჟურნალი ღირებულება არა მხოლოდ როგორც გულშემატკივარი და პროპაგანდისტი ქართული კულტურისა, არამედ როგორც ისტორიული საქართველოს ცოცხალი მემკვიდრე, რომელიც ცდილობს გაგვაცნოს საზღვარს იქით დარჩენილ თვისტომთა ქარტეხილებგამოვლილი სულიერი მემკვიდრეობა.

წყაროები

- ჩვენებური, 1977 – Çveneburi, №2-3, Stockholm, 1977.
- ჩვენებური, 1979 – Çveneburi, №6-7, Istanbul, 1979.
- ჩვენებური, 1993 – Çveneburi, №1 (8), Istanbul, 1993.
- ჩვენებური, 1993 – Çveneburi, №26, Istanbul, 1993.
- ჩვენებური, 1994 – Çveneburi, №11-12, Istanbul, 1994.
- ჩვენებური, 1998 – Çveneburi, №28, Istanbul, 1998.
- ჩვენებური, 2000 – Çveneburi, №36, Istanbul, 2000.
- ჩვენებური, 2006 – Çveneburi, №58-59, Istanbul, 2006.

ლიტერატურა

- სვანიძე, 2005 – სვანიძე მ., თურქეთის ისტორია (1923–2000 წწ.), III, თბ., 2005.
- ჩლაიძე, 2005 – ჩლაიძე ლ., „თურქეთელი“ ქართველები, კრებულში „საქართველო ათასწლეულთა გასაყარზე“, თბ., 2005.

JOURNAL “ CVENEBUREBI” AND ITS ROLE IN THE POPULARIZATION OF GEORGIAN CULTURE IN TURKEY

Summary

The author of the article tried to study the role of the journal “Chveneburebi” in popularization of Georgian culture and science in Turkey.

The journal was published in Turkish for Turks of Georgian origin and other nationalities. It was separated from politics and mainly was focused on ethnography, history, literature, folklore different kinds of art and sport.

The journal has been published for 14 years. It objectively reported current events in Georgia during 14 years. Doing it the journal (with the other Turkish publications such as the governmental publication “Khidi” - The Bridge, “Megobroba” - The Friendship) tried to make a positive attitude towards Georgia in the Turkish society. We think that the measred politics of the editorial board in Turkey had a corresponding results. For Georgian readers the journal is valuable not only as a fan of Georgian culture but as a live chroniclerof historic Georgia that tries to introduce the spiritual heritage of Georgian ethnos abroad.